

Villa Aikalas medicinalväxträdgård

Äntligen är våren här och trädgården vaknar. Underbart! Om du hinner stjäla dig en halvtimme från din upptagna vardag, rekommenderar jag en promenad i Sällskapetets egen trädgård och dess medicinalväxträdgård. Ta med dig en bok, slå dig ner och njut. Om du råkar stöta på någon trädgårdsmästare som bökär i rabatterna, så passa på att fråga om växterna och deras odling och användning. Eller varför inte samtidigt fråga dem om råd om dina egna rabatter och växter i din trädgård.

Projektet Villa Aikalas trädgård startade år 2000 när Brita Stenius tog kontakt med mig om planeringen av trädgården; jag var då trädgårdsmästare och hortonomstuderande. Kontakten resulterade i att trädgården planerades i sin helhet och därefter anlades i etapper mellan åren 2001 och 2003 av Spartum Oy. Ett av trädgårdens huvudelement blev en medicinalväxträdgård med krydd- och köksväxter samt läkemedelsväxter eller andra plantor som på något

sätt använts inom folkmedicinen och folktron.

Medicinalväxträdgården har ett traditionellt utseende. Den är uppdelad i fyra rutor som i dag alla har ett blandat innehåll.

Trädgården är en levande helhet som hela tiden förändras. Det har varit en stor glädje för mig att planera, anlägga och sedan också sköta trädgården och speciellt medicinalväxträdgården. Att få följa växternas utveckling och trivsel och att ha en möjlighet att flytta dem om de inte trivs på sin ursprungliga växtplats ger mig mycket. Även för Sällskapet är det bra att ha någon som följer med planeringarna på nära håll. Till exempel *Taxus baccata* 'Repandens', idegranen, som växte i söderslutningen och inte trivdes så bra, flyttade vi under granen på norra sidan om Villan, till ett mera skuggigt läge. *Taxus*'s barrextakt användes förr mot reumatism och ledbesvär. På samma sätt har *Cimicifuga racemosa*, silveraxet planterats på östra

sidan av Villan där den har bättre förutsättningar att trivas än i gassande sol. *Cimicifuga*'s rotstock innehåller bittra och mildt slemlösande ämnen. Framför *Cimicifuga* växer *Alchemilla mollis*, jättedaggkåpan, och breder ut sig som ett gult blomhav. Daggdroppen, som består av växtsaft och inte dagg, ansågs hjälpa alkemisten – därav släktnamnet – att göra guld och omvandla metaller. Daggkåpan är mycket verksam som sår-läkande ört.

Att skaffa växter till medicinalväxträdgården har varit ett givande och spännande jobb. Plantorna har kommit från ett dussintal olika plantskolor, plantbutiker och botaniska trädgårdar på båda sidor om Bottniska viken. År 2002 beställdes en hel del frön till trädgården som såddes och sedan grodde med varierande framgång. I slutet av sommaren 2002 skulle ordnas trädgårdsfest men medicinalväxträdgården såg minst sagt bedrövlig ut. Under tre kvällar och med hjälp av tre kompisar satte jag då

trädgården i skick. Efter försöket med fröodling har jakten på plantor blivit mera målmedveten. Importen från Sverige våren 2003 resulterade i ca tio plantor som jag inte funnit i finländska växtkataloger. Bland annat *Angelica archangelica* (kvanne), *Helleborus niger* (julros), *Lathyrus latifolius* (rosenviol), *Myrrhis odorata* (spansk körvel), *Sanguisorba officinalis* (blodtopp), *Tanacetum vulgare* (renfana), *Teucrium chamaedrys* (gamander), *Valeriana officinalis* (läkevänderot). En del av dessa är inhandlade från Zetas i Stockholm, några från Botaniska trädgården i Göteborg och några från Växus vid Bergianska trädgården i Stockholm.

NÅGRA FASCINERANDE BEKANTSKAPER:

Flera av vårt lands värsta ogräs har införts i landet som nyttoväxter och har sedermera spritt sig med ilfart. Till exempel den underbara kirskaalen, *Aegopodium podagraria*, varje trädgårdsfantast fasa, infördes av munkarna som läkeväxt och grönsak. "Podagraria" har alltså använts mot podager, dvs. gikt. Även nässlän och kvickroten har använts och används i folkmedicinen.

Den tvååriga gurkört, *Borago officinalis*, ansåg Arvidh Månsson, små-

ländsk örtakännare som 1628 gav ut "Örta-Book", stärka hjärna och hjärta och ge ett muntert sinne, men mest har den använts som hostdämpande och febernedsättande medel. Nuförtiden anses den vara cancerframkallande.

Även **fingerborgsblomman, *Digitalis purpurea*** är tvåårig. Det var med denna ört, som den engelske läkaren Withering 1775 tog det första steget från folkmedicin till doserbar medicinering mot otillräcklig hjärtfunktion. Tidigare användes örtens blad mest för sårsläkning. Växten är mycket giftig.

På kontinenten används den slingrande jordrevan *Glechoma hederacea* i folkmedicinen mot förkylningssjukdomar, hosta och svalgont. Örten anses också vara urindrivande och lindrande vid magbesvär. När jordrevan planteras i rabatter skall det göras med eftertanke, eftersom den sprider sig mycket aggressivt.

Om tekryddan *Melissa officinalis*, **citronmeliss**, även kallad **hjärtansfröjd** sade den heliga Hildegard i Rhenlandet på 1100-talet: "Den som äter av örten vill gärna skratta, ty örtens värme påverkar mjälten, varigenom hjärtat blir glatt". Örten användes också mot bukrev, fallandesot, revorm, pestbölder och klåda.

Rosenroten, *Rhodiola rosea*, användes förr av flickor för att se om deras älskade var dem trogna. Den torkade, rosendoftande roten tillskrivs stor kraft inom äldre folkmedicin. Nuförtiden anses den stimulera nervsystemet, lindra depression, öka arbetsprestationen och eliminera trötthet. Den verkar som adaptogen, det vill säga ökar stresstoleransen.

För den vackra vårblommande **doftviol, *Viola odorata***, har Arvidh Månsson gett rådet: "Den som haver tungt huvud av öl, må dricka lagen av viol, så hjälper det." Violens rot användes också mot febersjukdomar, sår och sömnlöshet.

När marken äntligen har tinat denna vår skall de nya namnskyltarna för växterna sättas på plats. Dessa skyltar gör det lättare för dig som besökare att känna igen de specifika växterna och sedan gå in i Villan och läsa i handboken om deras användning.

HORTONOM SARA STENIUS
LANDBOASVÄGEN 36 A 23
00630 HELSINGFORS
sara.stenius@spartum.com

Lyckade lösningar skapas i nära samarbete mellan kund och leverantör. Resultatet beror på leverantörens kompetens, engagemang och förmåga att snabbt sätta sig in i kundens situation. WM-datas djupa kunskaper om privat näringsliv och offentlig förvaltning bygger på mer än 30 års erfarenhet av varierande uppdrag i Norden.